

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
РОЗПОРЯДЖЕННЯ
від 17 липня 2019 р. № 596-р
Київ

Про схвалення Стратегії популяризації української мови до 2030 року
«Сильна мова - успішна держава»

1. Схвалити «Стратегію популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова - успішна держава», що додається.

2. Міністерству культури разом з іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади розробити та подати Кабінетові Міністрів України:

- у тримісячний строк проект плану заходів з реалізації першого етапу (до 2020 року) Стратегії, схваленої цим розпорядженням;

- до 1 грудня 2020 р. проект плану заходів з реалізації другого етапу (до 2025 року) Стратегії, схваленої цим розпорядженням;

- до 1 грудня 2025 р. проект плану заходів з реалізації третього етапу (до 2030 року) Стратегії, схваленої цим розпорядженням.

В.ГРОЙСМАН

Прем'єр-міністр
України

СХВАЛЕНО
розпорядженням Кабінету Міністрів України
від 17 липня 2019 р. № 596-р

СТРАТЕГІЯ
популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова - успішна держава»

Загальна частина

Всебічний розвиток української мови як однієї з найважливіших складових національної ідентичності українського народу є гарантією національної безпеки і суверенітету України та забезпечує єднання нації.

Ця Стратегія визначає мету, стратегічні цілі та основні завдання, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної мовної політики, та охоплює всі сфери суспільного життя.

Розроблення Стратегії зумовлено необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення популярності та конкурентоспроможності української мови в Україні та світі.

Стратегія узгоджується з положеннями таких стратегічних документів: [«Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»](#), схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5 (зокрема, охоплює всі визначені вектори руху України: сталий розвиток країни; безпеку держави, бізнесу та громадян; відповідальність і соціальну справедливість; гордість за Україну в Європі та світі, оскільки досягнення цих цілей неможливе без розвитку і популяризації української мови);

[Програми діяльності Кабінету Міністрів України](#), затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2016 р. № 294 (Офіційний вісник України, 2016 р., № 31, ст. 1244) та схваленої постановою Верховної Ради України від 14 квітня 2016 р. [№ 1099-VIII](#), щодо розвитку української мови; [середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року](#), затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275, одним з пріоритетів якого є зміцнення позицій державної мови в культурно-інформаційному просторі.

Стрімкі процеси глобалізації та інтенсивного технологічного розвитку призвели до появи широкого спектра нових викликів і загроз, перед якими нині постала і Україна, зокрема у сфері національної безпеки, економічній, інформаційній, гуманітарній сферах.

На сьогодні важливим є розвиток людського капіталу як підґрунтя для росту економіки та добробуту населення. Інвестиції в людський капітал дають значний за обсягом, тривалий за часом та інтегральний за характером економічний і соціальний результат. До основних напрямів “людських інвестицій” належать освіта та професійна підготовка, культура, охорона здоров’я, виховання дітей, доступ до інформації, мобільність робочої сили.

Реалізувати зазначені напрями можливо через комунікативну складову - мову - інструмент соціальної згуртованості, зростання та процвітання. Від

того, наскільки розвинутою, функціональною і поширеною є мова, залежить ефективність такого інвестування.

Така залежність чітко простежується в найрозвинутіших державах світу, в яких функції державної мови виконує рідна мова більшості населення цих держав. Винятком з цього правила є, наприклад, Канада, Сполучені Штати Америки, Швейцарія, але це пояснюється відсутністю в них власних мов.

Поряд з економічним зростанням і розвитком людського капіталу важливе значення має забезпечення ефективного врядування, верховенства права, захист суверенітету та територіальної цілісності України.

Ефективне врядування передбачає проведення реформи державного управління та децентралізації, адже дієва система публічної влади належить до основних чинників конкурентоспроможності держав. Одним із критеріїв успішності зазначених реформ є впровадження єдиних вимог до послуг, що надаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, зокрема шляхом встановлення мовних стандартів, оскільки важливим і невід'ємним елементом всіх процесів, які характеризують державне управління, є комунікативна складова.

Це ж стосується забезпечення рівного доступу до правосуддя та ефективного захисту права власності як основи стабільного економічного розвитку будь-якого демократичного суспільства.

Як свідчить новітня історія, розвиток і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України є важливим елементом забезпечення національної безпеки та національних інтересів України.

Таку позицію підтверджують результати ряду досліджень. Зокрема, різницю у ставленні до української державності серед російськомовного та україномовного населення демонструють дослідження соціологічної групи «Рейтинг», проведені в серпні 2017 року. Серед україномовних респондентів рівень підтримки незалежності України становить 83 відсотки. Водночас серед російськомовних респондентів підтримку українській незалежності висловили 65 відсотків.

Проведені в лютому 2015 року Київським міжнародним інститутом соціології дослідження щодо вразливості українського суспільства до впливу російської пропаганди засвідчили, що середній індекс довіри до російської пропаганди в Україні - 26 відсотків, при цьому для україномовних респондентів цей індекс дорівнює лише 15 відсотків, натомість для російськомовних - 38 відсотків.

Створює загрозу національній безпеці і застосування російської мови військовослужбовцями під час несення служби, у тому числі командним складом військових формувань, оскільки це є сприятливим підґрунтям для здійснення розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, особливо в умовах збройної агресії та порушення територіальної цілісності України.

Наведене зумовлює необхідність у створенні єдиного національного інформаційно-культурного простору та його захисті від негативних впливів геополітичних чинників і процесів глобалізації.

Поряд з безпековим та соціокультурним важливим є і економічний аспект розвитку української мови. Для ефективної конкуренції в умовах відкритості ринків, практично необмеженого доступу до товарів та послуг необхідно вирізнятися в процесі комунікації із своїми цільовими аудиторіями. Українська мова, яка має сильні позиції у своїй державі, є тим маркером, який вирізняє Україну на світовій мапі для іноземців, а для українців - чи не найпростішим, але разом з тим найдієвішим інструментом промоції себе і свого продукту в умовах глобального ринку.

Зважаючи на те, що Стратегія охоплює період до 2030 року, вона спрямована на формування розвинутого і функціонального мовного середовища та культурного простору, у якому житиме та розвиватиметься покоління нинішніх дітей. Дослідники теорії поколінь вважають, що представники цього покоління приєднуюватимуться не до структур чи організацій, а до способу життя і мислення; активно обговорюватимуть ідеї та етапи реалізації проектів перед їх втіленням у життя; знання та навички набуватимуть і розвиватимуть за посередництва неформальних горизонтальних зв'язків та способів отримання інформації, а не в рамках офіційних інституцій. Тому необхідно створити всі умови для продуктивної комунікації та взаємодії українців між собою як запоруки їх ефективного особистісного і професійного розвитку.

Водночас варто пам'ятати, що мова - не просто засіб комунікації, а важлива складова для формування особистості, її самоідентифікації, національної свідомості.

Проблеми мовної сфери

Згідно з висновками експертів ЮНЕСКО до головних факторів успішного функціонування мов сьогодні належать:

абсолютна кількість мовців (так званий комунікативний потенціал мови);

відношення кількості носіїв мови до загальної кількості населення;

мовна спадкоємність поколінь (демографічний потенціал мови);

ставлення спільноти до власної мови;

зміни у сферах використання мови;

державна та інституційна підтримка мови, мовна політика, зокрема офіційний статус та використання мови в державі;

тип і якість документації (писемних джерел і ресурсів мови, її графічної фіксації);

відповідність мови новим сферам життєдіяльності соціуму та його інформаційному середовищу;

наявність матеріалів для навчання мови та розвитку грамотності.

Розвиток української мови відбувався переважно в несприятливих умовах. Агресивна антиукраїнська політика, яка реалізувалася на території сучасної України протягом століть, а в ХХ столітті за посередництва

комуністичного режиму сягнула свого апогею, не могла не вплинути на мовну ситуацію та використання української мови. Так, під час перепису населення 1939 року 88 відсотків українців називали рідною мовою українську, а у 1979 році таких було лише 66 відсотків. Останній перепис населення, який відбувся вже у незалежній Україні у 2001 році, показав, що 68 відсотків населення України вважають рідною українську мову, а 30 відсотків - російську.

Така політика призвела до того, що українська мова була практично витіснена з мовно-інформаційного простору міст, засобів масової інформації, сфери обслуговування, асоціювалася з неprestижністю та безперспективністю, що активно використовувалося для штучного поділу українського суспільства.

Згідно з результатами загальнонаціонального соціологічного опитування, проведеного Центром Разумкова у листопаді 2016 року, 69 відсотків опитаних вважають рідною мовою українську, 27 відсотків - російську, 2 відсотки - іншу мову. При цьому вдома переважно українською мовою розмовляють 55 відсотків респондентів, переважно російською - 41 відсоток опитаних, іншою мовою - 1 відсоток опитаних. Зазначене свідчить про суперечливість мовної ідентичності та мовних практик.

Потребу в покращенні свого рівня володіння українською мовою відчувають 22 відсотки опитаних, при цьому таку потребу відчувають практично однаковою мірою україномовні та російськомовні респонденти - 22 відсотки та 21 відсоток відповідно.

Відповідаючи на питання щодо вибору можливостей для покращення рівня володіння українською мовою, ті респонденти, які відчувають таку потребу, обрали: безоплатні курси для дорослих у позаробочий час - 35 відсотків, безоплатні курси за місцем роботи, навчання - 33 відсотки, безоплатні Інтернет-курси (дистанційне навчання) - 31 відсоток, безоплатні тренінгові Інтернет-програми, програми для самостійного вдосконалення володіння українською мовою - 27 відсотків. Не скористалися б нічим із запропонованого 9 відсотків.

Щодо причин володіння значної частки населення України державною мовою на низькому рівні респонденти відповіли, зокрема: держава не створила належних умов для вивчення державної мови особам, які не мали можливості вивчити її під час здобуття освіти, - 30 відсотків, значна частина інформації надходить до населення іншими мовами - 23 відсотки, українська система освіти не забезпечує вивчення державної мови всіма учнями і студентами на однаково високому рівні - 20 відсотків.

Результати дослідження, яке провела наприкінці 2017 року соціологічна група "Рейтинг", засвідчили, що виключно українською мовою вдома спілкується лише 47 відсотків опитаних, у той час, як виключно російською - 24 відсотки, а обома мовами - 29 відсотків.

Найголовнішими проблемами, які потребують вирішення, є: відсутність у частини українського суспільства самоідентифікації з Україною;

відсутність цілісного українського мовно-культурного простору, що пов'язано, зокрема, з неналежним інституційним, фінансовим та кадровим забезпеченням реалізації державної мовної політики;

домінування іноземного (передусім російськомовного) культурного продукту в Україні;

збереження у свідомості значної частки населення України негативних стереотипів щодо статусу і місця української мови в суспільному, культурному житті;

штучна заполітизованість та емоційна перевантаженість питання функціонування української мови в Україні, внаслідок чого мова використовується як інструмент політичної боротьби та є предметом маніпуляцій;

ознаки дискримінації громадян на значній частині території України, де вони позбавлені або обмежені в отриманні послуг та контенту українською мовою;

відсутність галузевої термінології та належної словникової бази в багатьох сферах;

відсутність необхідної кількості якісних підручників, посібників, енциклопедій, словників, довідникової та іншої навчальної і наукової літератури українською мовою;

втрата мовної ідентичності населення під час переїзду у великі міста і асиміляція їх у російськомовному середовищі;

низький рівень володіння державною мовою серед представників національних меншин, що не дозволяє їм належно реалізовувати свої права та інтегруватися в українське суспільство;

недостатній рівень задоволення національно-культурних та мовних потреб українців, які проживають за кордоном.

Крім того, в усі сфери суспільного життя все активніше входять цифрові технології. Ці процеси надалі лише набиратимуть обертів та масштабів. Тому особливого значення набуває розширення застосування української мови для можливості повноцінно використовувати новітні технології, отримувати і продавати товари та надавати послуги, черпати інформацію завдяки їм.

Мета, цілі та завдання

Мета Стратегії - утвердження української мови на всій території України в усіх сферах суспільного життя забезпечує єднання українського суспільства та зміцнення його української ідентичності.

Стратегічна ціль 1 - володіння населенням України та українцями, які проживають за межами України, українською мовою.

Операційна ціль 1 - вільне володіння випускниками закладів освіти українською мовою.

Завдання:

забезпечення неухильного дотримання закладами освіти законодавства України в частині провадження освітнього процесу українською мовою на всіх рівнях здобуття освіти;

забезпечення закладів освіти підручниками та посібниками, іншою навчальною, пізнавальною і художньою літературою українською мовою; підвищення рівня володіння українською мовою педагогічних та науково-педагогічних працівників для покращення якості викладання предметів та дисциплін в усіх закладах освіти.

Операційна ціль 2 - створення державою можливості для вивчення української мови, у тому числі на тимчасово окупованій території України.

Завдання:

забезпечення можливості вивчення української мови шляхом проведення курсів та через онлайн-платформи, мобільні додатки та інші форми дистанційного навчання;

забезпечення через онлайн-ресурси доступу до електронних підручників, художньої літератури українською мовою, матеріалів про культурну спадщину українського народу та історію становлення держави;

видання навчально-методичних матеріалів, словників з української мови в друкованому та електронному форматах, забезпечення через онлайн-ресурси доступу до них;

запровадження іспиту з української мови для осіб, які подають клопотання для набуття громадянства України;

внесення змін у законодавство з метою посилення інтеграційних процесів національних меншин в українське суспільство, у тому числі забезпечення належних умов для вивчення української мови та рівних можливостей для всіх громадян.

Операційна ціль 3 - забезпечення українцям, які проживають за межами України, можливостей для вивчення української мови.

Завдання:

захист мовних прав осіб, які мають українське етнічне походження або є походженням з України, у країнах їх проживання, зокрема права на навчання українською мовою та її вивчення в закладах освіти цих країн;

підтримка громадських ініціатив, спрямованих на популяризацію та вивчення української мови за кордоном;

задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами України.

Операційна ціль 4 - впровадження стандартів української мови та вимог до рівня володіння нею.

Завдання:

забезпечення моніторингу розвитку української мови;

напрацювання і затвердження стандартів української термінології в різних сферах суспільного життя;

оновлення та укладення словників з української мови, зокрема перекладних;

забезпечення дотримання уніфікованих стандартів транслітерації з іноземних мов на українську і навпаки в усіх сферах суспільного життя;

розроблення та впровадження вимог до рівнів володіння українською мовою для осіб, визначених [статтею 9](#) Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”;

впровадження іспиту на рівень володіння державною мовою згідно з вимогами до рівнів володіння державною мовою, визначених [статтею 11](#) Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, та розроблення програм, вимог до тестів, тестів, підручників, посібників з вивчення української мови.

Стратегічна ціль 2 - використання населенням України української мови в усіх сферах суспільного життя.

Операційна ціль 1 - мотивування населення України використовувати українську мову.

Завдання:

проведення інформаційно-роз’яснювальних кампаній серед населення щодо важливості і актуальності вивчення та використання української мови в повсякденному житті, публічній та приватній сферах;

формування сприйняття української мови серед населення України як елемента національної безпеки;

нейтралізація загроз, які виникають внаслідок інформаційно- психологічної війни, зневажливого ставлення до української мови і культури, спотворення історії України тощо;

розширення сфери застосування української мови дітьми та молоддю як невід’ємного елемента національно-патріотичного виховання;

проведення комплексу всеукраїнських та регіональних заходів, спрямованих на підтримку і популяризацію української мови;

сприяння громадським ініціативам щодо поширення і популяризації української мови та їх підтримка;

промоція української мови в офіційних структурах Європейського Союзу в рамках інтеграції України до європейського простору.

Операційна ціль 2 - надання всіх послуг, інформації про товари та їх інформаційне наповнення українською мовою.

Завдання:

забезпечення інформування надавачів та споживачів послуг щодо нормативного врегулювання використання державної мови у відповідних сферах суспільного життя;

забезпечення застосування державної мови державними службовцями та посадовими особами місцевого самоврядування під час виконання своїх посадових обов’язків;

забезпечення дієвості та інституційної спроможності інституту юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері застосування державної мови;

забезпечення моніторингу, збору статистичних даних щодо порушень законодавства у сфері застосування державної мови, у тому числі на тимчасово окупованій території України, та відкритого доступу до них.

Стратегічна ціль 3 - формування цілісного україномовного інформаційно-культурного простору.

Операційна ціль 1 - формування через україномовний продукт цілісного інформаційно-культурного простору.

Завдання:

надання підтримки та створення умов для виробництва, поширення, збереження культурного продукту, виконаного українською мовою, підвищення рівня його споживання;
популяризація національного культурного продукту, виконаного українською мовою, за кордоном;
посилення державної підтримки засобам масової інформації для дітей та молоді, періодичним виданням літературно-художнього напрямку, що видаються українською мовою;
розвиток перекладацької діяльності з української та на українську мову.

Операційна ціль 2 - домінування української мови в інформаційному середовищі.

Завдання:

збільшення до 80 відсотків частки використання української мови в телерадіоефірі;
збільшення кількості пізнавально-освітніх програм для дітей на радіо та телебаченні українською мовою;
забезпечення стабільної трансляції українських радіо- та телеканалів на тимчасово окупованій території України;
забезпечення наявності українських інформаційних та інших телеканалів у готелях та інших аналогічних засобах розміщення в країнах, які громадяни України найчастіше відвідують з метою туризму;
збільшення обсягу та поширення в Інтернеті інформаційно-довідкового контенту українською мовою;
забезпечення подання інформації українською мовою на об'єктах інформаційно-орієнтаційної системи населених пунктів і територій (вуличні вказівники, адресні покажчики, дорожні знаки, інформаційні табло тощо).

Етапи та оцінка стану реалізації Стратегії

Реалізація Стратегії здійснюватиметься у три етапи відповідно до планів заходів із зазначенням органів, відповідальних за здійснення конкретних заходів, показників і строків їх виконання.

На першому етапі (2019-2020 роки) пріоритетним напрямом реалізації Стратегії є вивчення поточного стану сфери застосування державної мови. У зв'язку з цим передбачається проведення соціологічних досліджень, результати яких мають визначити кількісні та якісні показники, що дадуть змогу зафіксувати роль та місце української мови в житті населення України, його потреби та очікування в цій сфері.

Важлива роль на цьому етапі відводиться Всеукраїнському перепису населення, проведення якого заплановане на 2020 рік. За його результатами передбачається отримати найбільш повні дані щодо мовних ознак населення держави.

На другому етапі (2021-2025 роки) з урахуванням результатів першого етапу пріоритетними напрямами реалізації Стратегії стануть збільшення комунікативного і демографічного потенціалу української мови, формування

цілісного україномовного інформаційно-культурного простору шляхом виконання завдань, спрямованих на досягнення таких операційних цілей: вільне володіння випускниками закладів освіти українською мовою; створення державою можливості для вивчення української мови; забезпечення українцям, які проживають за межами України, можливостей для вивчення української мови; впровадження стандартів української мови та вимог до рівнів володіння нею; мотивування населення України використовувати українську мову; надання всіх послуг, інформації про товари та їх інформаційне наповнення українською мовою; формування через україномовний продукт цілісного інформаційно-культурного простору; домінування української мови в інформаційному середовищі.

На третьому етапі (2026-2030 роки) визначаються такі пріоритетні напрями реалізації Стратегії: підвищення загальної мовної культури населення; розвиток і поглиблення процесів, реалізація яких розпочалася на попередніх етапах.

На початку цього етапу передбачається здійснення детального аналізу ефективності та результативності заходів, проведених на попередніх етапах, їх коригування або зміна (за потреби).

Протягом усіх етапів реалізації Стратегії проводитимуться інформаційно-роз'яснювальні кампанії серед населення щодо важливості використання української мови в повсякденному житті, публічній та приватній сферах, актуальності її вивчення та використання, а також виконуватимуться завдання, спрямовані на зміцнення української ідентичності серед українців, які проживають за межами України.

Стан виконання завдань буде оцінюватися щороку в рамках проведення щорічного моніторингу реалізації Стратегії. За результатами такого оцінювання завдання та показники їх виконання можуть бути переглянуті.

Очікувані результати

Результатом реалізації Стратегії у 2030 році стане формування комфортного та функціонального україномовного середовища на всій території України для всього її населення, підвищення престижу і авторитетності української мови, створення умов для задоволення мовних потреб українців за кордоном.

Очікується досягнення таких результатів: українська мова домінує в усіх сферах суспільного життя на всій території України, зокрема у засобах масової інформації; частка громадян України, у тому числі дітей, які виключно або переважно використовують українську мову в побуті, за результатами соціологічних опитувань становить не менше 75 відсотків; не менше 80 відсотків громадян України називають рідною мовою українську за результатами перепису населення;

у діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів, Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань, державних та комунальних підприємств, установ та організацій забезпечено обов'язкове використання державної мови;

створено умови для задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами України, зокрема права на навчання українською мовою та її вивчення, реалізації культурно-освітніх та інформаційних потреб.

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії

Заходи з реалізації Стратегії будуть здійснюватися протягом 2019-2030 років за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством, у тому числі міжнародної фінансової допомоги.

Обсяг видатків, необхідних для реалізації Стратегії, буде розраховуватися під час підготовки планів заходів з її реалізації, державних, регіональних, місцевих програм на основі попередніх оціночних та прогнозних даних.